

Mikotoxinok: kockázat-kommunikáció és a fogyasztók kockázat-érzékelése

Bánáti Diána

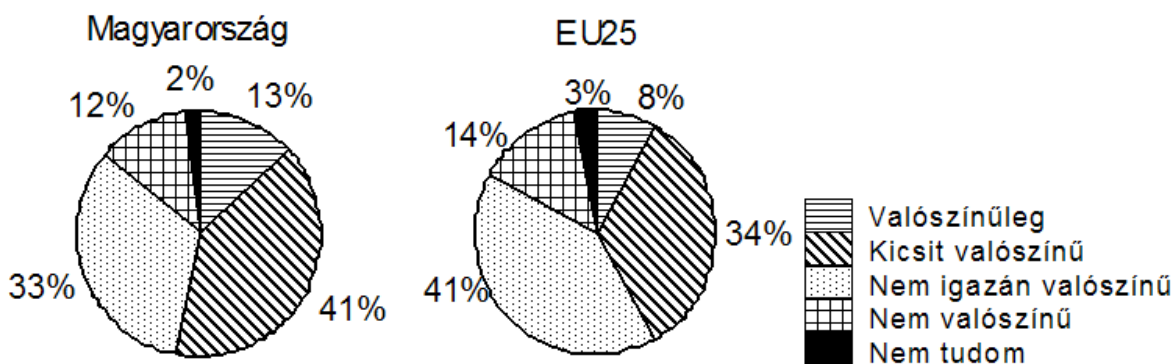
Központi Élelmiszer-tudományi Kutatóintézet

Az Európai Unió gyors vészjelző rendszerébe (RASFF) érkező bejelentések közel harmada (30,8%), összesen 993 értesítés tavaly az élelmiszerekben megengedett határértéken felüli mikotoxin-szennyeződés miatt történt. A 2005. évi RASFF jelentés szerint az aflatoxin esetek száma zöldségfélékben, gyümölcsökben és mogyorófélékben, az ochratoxin A esetek száma az üdítőitalokban, valamint zöldségfélékben és gyümölcsökben növekedett. A mikotoxinnal szennyezett termékek között 2005-ben legnagyobb arányban mogyorófélék (83,4%) fordultak elő, ezen kívül a gyümölcsök és zöldségek (8,3%), valamint a gyógynövények és fűszerek (5,7%) mikotoxin szennyezettsége volt jelentős. Az aflatoxinnal szennyezett termékek között még nagyobb a mogyorófélék aránya (87,3%); a gyümölcsök és zöldségek 7%-kal, a gyógynövények és fűszerek 5,1%-kal járultak hozzá az aflatoxinnal szennyezett termékek volumenéhez. Ettől némileg eltér az ochratoxin A-val szennyezett termékek összetétele, ugyanis itt a legjelentősebb a gyümölcsök és zöldségek (40,5%), a gyógynövények és fűszerek (28,6%), a kávé (17,7%), valamint a gabonafélék (11,9%) szennyezettsége.

Eredmények

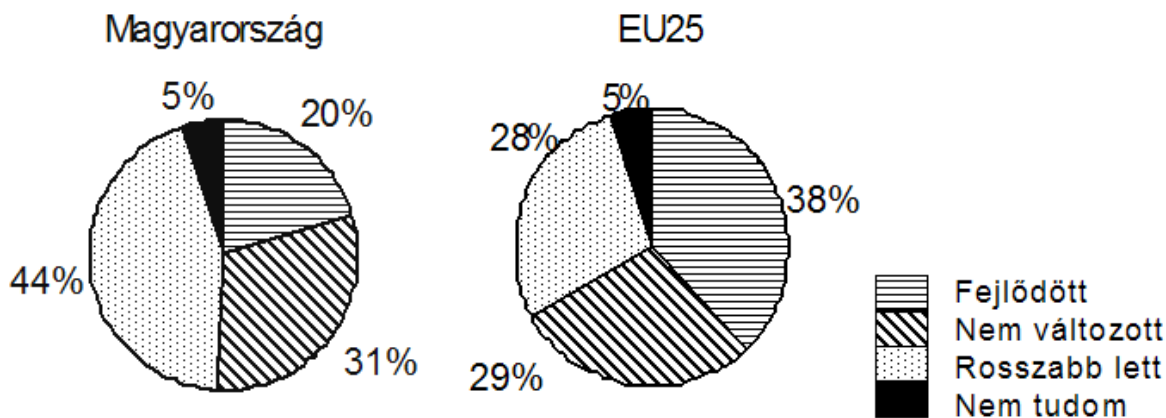
Az EU 25 tagállamában egyidejűleg, reprezentatív mintákon végzett felmérés (Eurobarometer, 2006) szerint a fogyasztók – más kockázatokkal összehasonlítva – meghatározónak tartják az élelmiszerekkel kapcsolatos kockázatokat. A válaszadók 42%-a gondolja úgy, hogy az elfogyasztott élelmiszerek károsít(hat)ják az egészségüket. Magyarországon ez az arány 54% (1. ábra).

A legborúlátóbbak Görögország (67%), a legoptimistábbak pedig Málta lakosai (17%). Az élelmiszerekkel összefüggő kockázatokat az európai válaszadók közepesnek ítélik meg. Legjelentősebbnek a környezetszennyezéssel (61%), a balesetekkel és a betegségekkel (49%) összefüggő kockázatokat ítélik meg. Az élelmiszerekkel és a fogyasztási cikkekkel kapcsolatos kockázat-érzékelés azonos az európai válaszadók körében.

1. ábra: „Az elfogyasztott élelmiszer károsítja az egészségem”

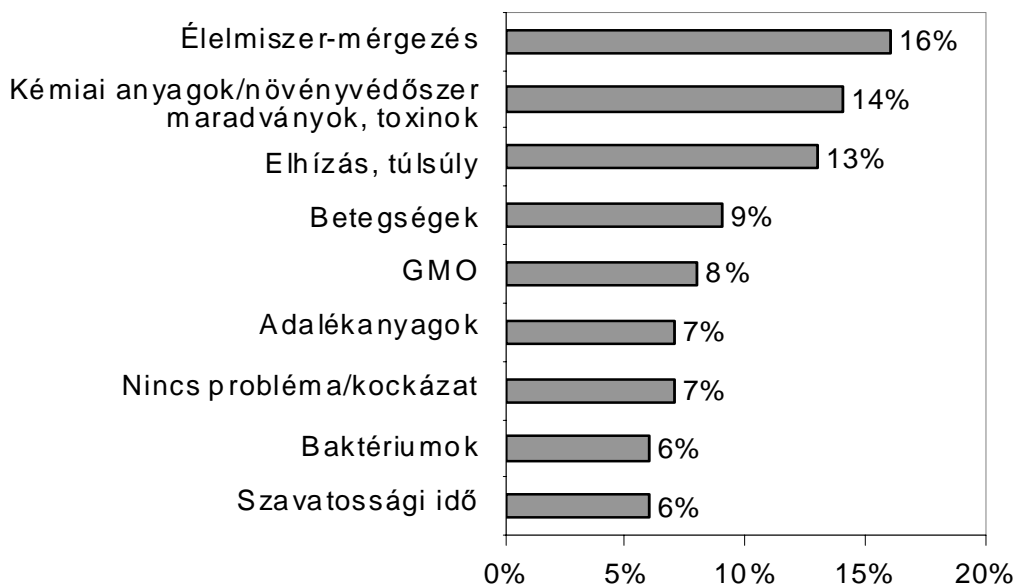
Az európai fogyasztók jelentős része (38%) szerint az elmúlt 10 évben javult az élelmiszerbiztonság, de jelentős azoknak a száma is, akik szerint nem változott (29%) vagy romlott (28%) a helyzet. A megkérdezett magyar fogyasztók 44%-a szerint inkább romlott az élelmiszerbiztonság, közel harmaduk szerint (31%) nem változott és csak 20%-uk szerint javult (2. ábra). E kérdésben is Málta lakosai a legoptimistábbak; 74% szerint kedvezőbb az élelmiszerbiztonsági helyzet. Lettország a legpesszimistább, itt az emberek 65%-a szerint kedvezőtlen változások történtek. A lett válaszadók csupán 5%-a véli úgy, hogy javult az élelmiszerbiztonsági helyzet az elmúlt egy évtizedben.

2. ábra: Élelmiszerbiztonság az elmúlt 10 évben

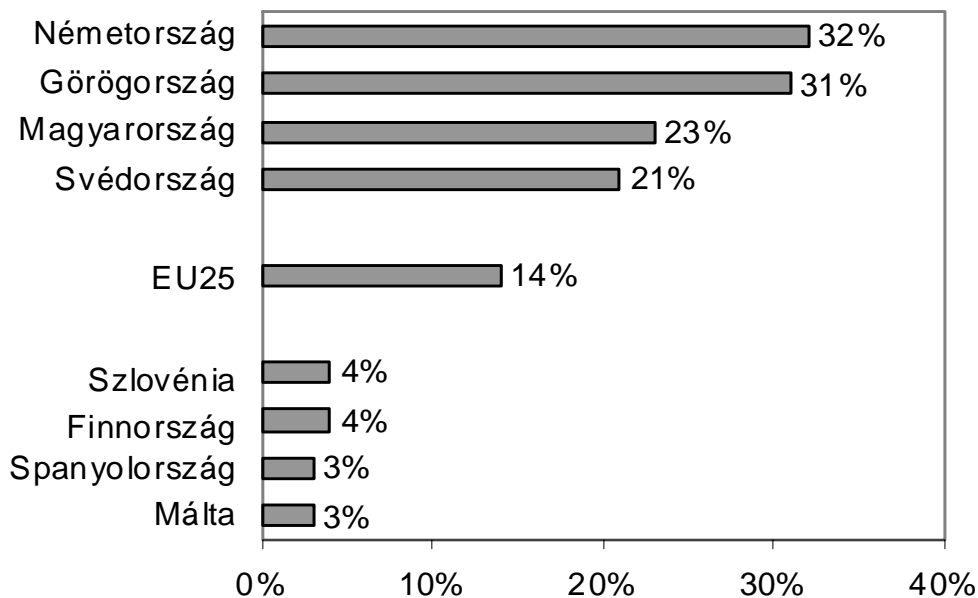
A 25 EU tagállam átlagát tekintve elmondható, hogy a fogyasztók 38%-a javulónak ítéli meg az élelmiszerbiztonsági helyzetet, 29% szerint nem változott az elmúlt 10 évben, 28% viszont úgy ítéli meg, hogy rosszabb lett.

Az európai fogyasztók az élelmiszermérgezéseket említették a legnagyobb számban (16%), mint élelmiszerbiztonsági szempontból aggodalomra okot adó eseményeket de jelentős volt a kémiai és toxikus anyagok, valamint a peszticidek (14%) említése (3. ábra).

3. ábra: Élelmiszerbiztonsági problémák (5% feletti spontán válaszok) az EU-ban

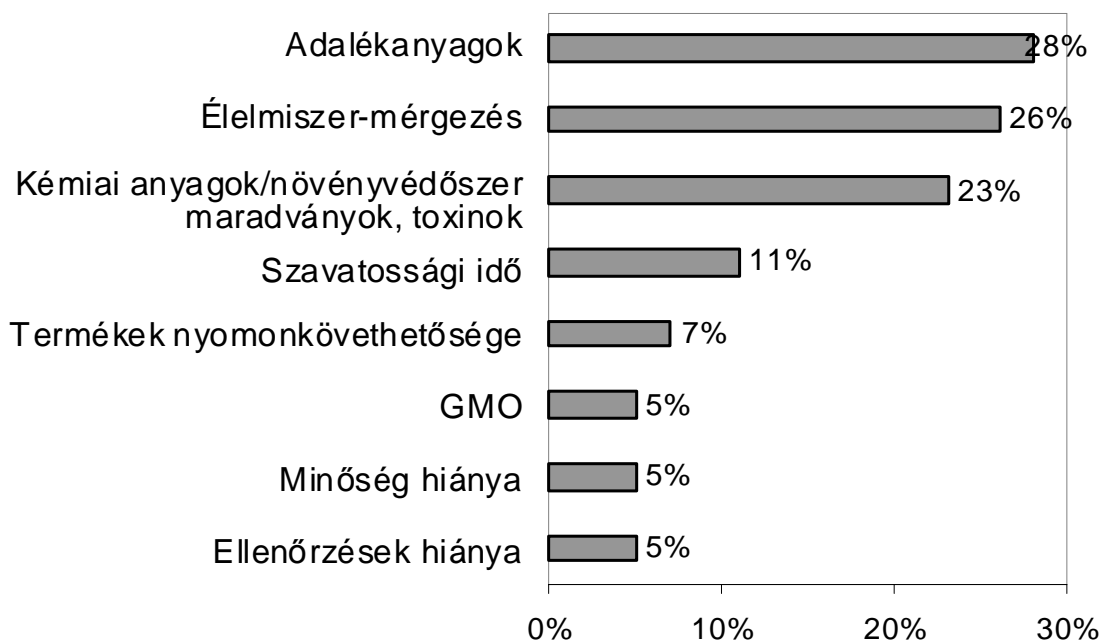
A toxikus anyagok kockázatát az Európai Unión belül legtöbben Németországban (32%), Görögországban (31%), Magyarországon (23%) és Svédországban (21%); legkevesebben Szlovéniában és Finnországban (4%), valamint Spanyolországban és Máltán (3%) említették (4. ábra).

4. ábra: „A kémiai anyagok (peszticidek, toxikus anyagok) veszélyeztetik az egészséget” (spontán említés)

Ezzel szemben a magyar fogyasztókat (5. ábra) leginkább az élelmiszerek előállításakor felhasznált adalékanyagok aggasztották (28%). Ez négyszerese az európai átlagnak (7%). Az európai átlagnál (3. ábra)

nagyobb mértékben (26%) tartottak az élelmiszermérgezésektől. Megjegyzendő, hogy a felmérés jóval a hazai „átcímkezős” botrány előtt készült. Közel azonos mértékben jelezték a magyar válaszadók a kémiai anyagok, közöttük a növényvédőszer-maradékok és toxinok miatti félelmüket.

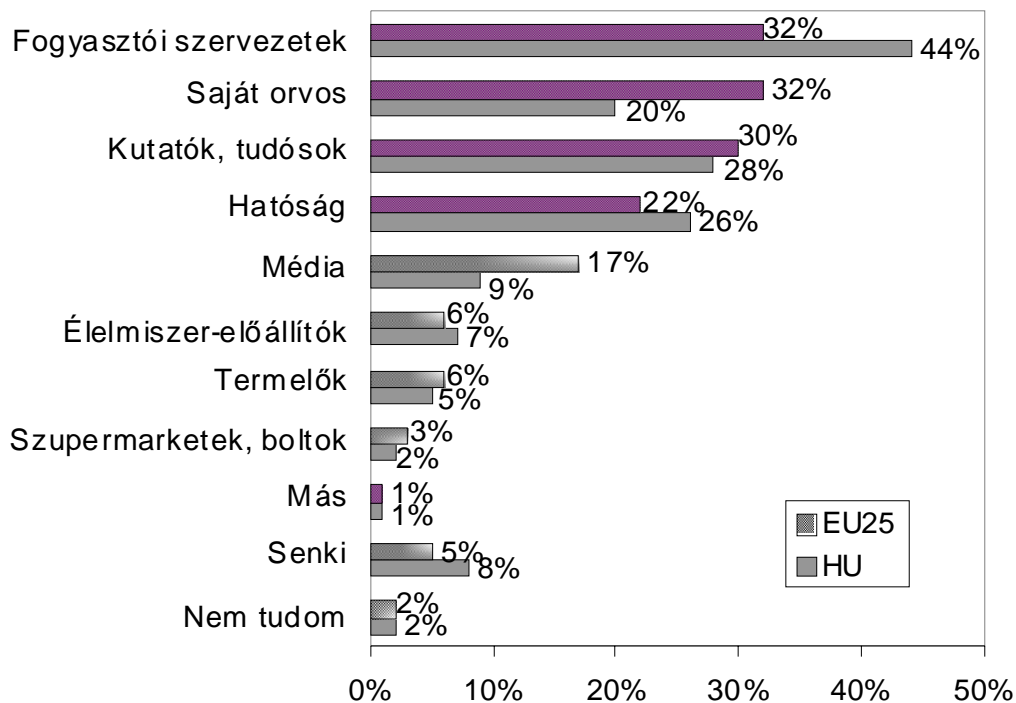

5. ábra: Élelmiszerbiztonsági problémák a magyar fogyasztók szerint (5% feletti spontán válaszok)

A magyar vizsgálatok során megkérdezett fogyasztók (n=556) a megadott élelmiszerbiztonságot veszélyeztető tényezők közül a mikotoxinok esetleges jelenlétét az élelmiszerekben a negyedik legjelentősebb kockázatként értékelték (4,38 az 1-5 Likert-skálán). A magyar fogyasztók megítélését jelentősen befolyásolta a 2004. évi fűszerpaprika botrány (Bánáti, Lakner 2006), amely rávilágított a megfelelő kockázat-kommunikációs stratégia hiányára is. Az érzékeny fogyasztói csoportok (idősek, cukorbeteg, lisztérzékenyek) élelmiszerbiztonsági kockázat észlelésének vizsgálata (n=600) kapcsán elmondható, hogy ezen csoportok sokkal kisebb kockázatot tulajdonítanak a mikotoxinoknak, hiszen egészségi állapotuk miatt figyelmük más tényezők felé toródik. Ez a megfigyelés viszont számos, a kockázatkezeléssel és kockázatkommunikációval kapcsolatos további kérdést is felvet.

A magyar fogyasztók leginkább a fogyasztói szervezetek (44%), a kutatók és tudósok (28%) valamint a hatóságok (26%) és saját orvosuk (20%) tájékoztatásában bíznak (6. ábra). Kevesebben találták megbízhatónak az élelmiszerelőállítókat (7%), a termelőket (5%) és a médiát (9%)

(Eurobarometer, 2006). A fogyasztói szervezetekben (32%) és a hatóságokban (22%) kevésbé bíznak meg az európai fogyasztók. Saját orvosukban (32%), valamint a kutatókban, tudósokban (30%) és a médiában (17%) viszont jobban megbíznak.

6. ábra: „Egy súlyos élelmiszerbiztonsági kockázat megjelenése esetén (pl. madárinfluenza) kibin bízna meg?”

Felhasznált irodalom

Bánáti, D., Lakner, Z. (2006): Analysis o fan aflatoxin-caused food safety crisis in Hungary: Actors and strategies. The mycotoxin factbook, Wageningen Academic Publishers, The Netherlands, pp. 121-138.

Eurobarometer (2006): Risk Issues. Special Eurobarometer 238/ Wave 64.1.

Mikotoxinok: kockázat-kommunikáció és a fogyasztók kockázat-érzékelése

Összefoglalás

Az EU 25 tagállamában egyidejűleg végzett felmérés szerint a fogyasztók meghatározónak tartják az élelmiszerekkel kapcsolatos kockázatokat más kockázatokkal összehasonlítva. A válaszadók 42%-a gondolja úgy, hogy az elfogyasztott élelmiszerek károsít(hat)ják az egészségüket. Magyarországon

ez az arány nagyobb. Az európai fogyasztók jelentős része szerint az elmúlt 10 évben javult az élelmiszerbiztonság, de hasonló azoknak az aránya is, akik szerint nem változott vagy romlott a helyzet. A megkérdezett magyar fogyasztók 44%-a szerint inkább romlott az élelmiszerbiztonság, közel harmaduk szerint nem változott és csak ötödrészüket szerint javult. A 25 EU tagállam átlagát tekintve elmondható, hogy a fogyasztók 38%-a javulónak ítéli meg az élelmiszerbiztonsági helyzetet, 29% szerint az nem változott az elmúlt 10 évben, 28% viszont úgy ítéli meg, hogy rosszabb lett. A magyar vizsgálatok során megkérdezett fogyasztók a megadott élelmiszerbiztonságot veszélyeztető tényezők közül a mikotoxinok esetleges jelenlétét az élelmiszerekben a negyedik legjelentősebb kockázatként értékelték.

Mycotoxins: risk communication and risk perception of consumers

Abstract

According to a survey carried out simultaneously in the 25 member states of the European Union, consumers consider risks factors related to foodstuffs more crucial than risks factors of other origin. In the EU, 42% of the respondents hold an opinion that foodstuffs consumed can be or are harmful to health. This ratio is higher in Hungary. Other European consumers have an opinion that food safety has been improved during the last decade however, at the same time, the ratio of those who judge this situation unchanged or worse was similar. 44% of the Hungarian consumers participating in this survey guess that food safety is slowly improving, approximately third of them thinks that it remained unchanged and only one fifth of the consumers considers that it is appropriate. If we look at EU as a whole with its 25 member states it can be stated that 38% of the consumers judge that food safety has been improved during the last 10 years, 29% of them think that it remained unchanged and 28% of the respondents reckon that the situation became worse. Consumers involved in the Hungarian survey consider that mycotoxins are the fourth risk factor, which threaten our health and endanger the safety of our foodstuffs.